



HLAVNÍ MOTIVAČNÍ SÍLY ZVÍŘAT

HLAD

Je primitivní vjem vyvolaný společným působením signálů z celé řady senzoričkých nervů, které zachycují informaci o rovnováze mezi poptávkou tkání těla po živinách a jejich zásobováním.

APETIT

Je složitý vědomý vjem vyvolaný škálou podnětů přicházejících z **vnitřního a vnějšího prostředí**. Zahrnují vnitřní podněty metabolického hladu, které trvají bez ohledu na přítomnost či nepřítomnost potravy, dále vnější podněty jako vzhled a vůně potravy a sociální podněty (soupeření, společný příjem potravy).

Nasyčení

Jedná se o motivační opak hladu, tedy pud, který zvíře nutí vědomě zastavit žraní a začít dělat něco jiného.

Uspokojení z přijímání potravy

Rozdíl v příjmu potravy zvířaty v přirozeném prostředí a ve stáji. Orální stereotypie – nutkavé dlouhotrvající vykonávání bezúčelných aktivit ústy.

Žízeň

Jedná se o fyziologickou potřebu vyvolanou nervovými receptory vnímajícími zvýšený osmotický tlak krve, což je obvykle známkou dehydratace těla

Spotřeba vody je ovlivněna:

- věkem zvířete,
- pohlavím,
- živou hmotností,
- zdravotním stavem,
- faktory chovného prostředí (teplota, relativní vlhkost),
- užítkovostí,
- reprodukční aktivitou,
- složením krmné dávky
- kvalitě a parametrech napájecí vody atd.

ORIENTAČNÍ UKAZATELE DENNÍ SPOTŘEBY VODY	
Tele 50 kg. ž.hm.	4 - 7,5 l napájecí vody
Jalovice 360 kg ž.hm.	38 - 60 l napájecí vody
Dojnice 650 kg ž.hm.	80 - 190 l napájecí vody

Základní pravidla welfare v oblasti výživy a napájení

- **krmná dávka** musí odpovídat fyziologickým potřebám jedince (je nutné brát ohled na věk, fyziologické zvláštnosti zvířete, zdraví apod.),
- krmná dávka je zakrmována zvířatům v **pravidelných intervalech a v dostatečném množství**,
- krmiva by neměla vykazovat jakékoliv fyzikální, chemické či biologické nedostatky, které by negativně mohly ovlivnit **zdraví zvířat** (příměs zeminy, přehřáté krmivo, nevhodná teplota napájecího mléka, hnijící krmivo v důsledku činnosti mikroorganismů, kontaminace trusem volně žijících ptáků apod.),

- **nesežrané zbytky krmiv** (nedožerky) by měly být pravidelně odstraňovány,
- materiály, které přichází do styku s krmivem či napájecí vodou musí být **nezávadné, snadno čistitelné, desinfikovatelné**, a nemělo by při styku s nimi docházet k poranění zvířete,
- místo, kde dochází ke krmení, by mělo být **dostatečně prostorné** a pokud toto nelze zajistit, měla by se frekvence a objem zakrmovaných krmiv zvýšit na takovou úroveň, která zajistí, že všechna zvířata daného stáda či skupiny mohou bez problémů ukojit své fyziologické potřeby,

- **zařízení pro krmení a napájení** musí být konstruována tak, aby bylo zabráněno znehodnocení krmiva či vody (vhodný typ napáječek, předpožlabnicový schůdek, který brání dojnicím v zakálení krmiva apod.),
- při používání **automatických systémů** (např. automatické krmné boxy na jadrná krmiva, mléčné krmné automaty pro telata, samokrmítka pro drůbež a prasata apod.) je tyto nutné pravidelně kontrolovat, zajistit jejich pravidelné čištění a desinfekci apod.,

- u **automatických krmných boxů** (AKB) je potřebné hlídat i dominantní, mnohdy agresivní jedince, kteří se pokoušejí přijímat maximum krmiva na úkor ostatních jedinců (zvířata jsou hodně vynalézavá a zvláště ta silnější, která různými triky umí z automatů vyzískat mnoho krmiva),
- **pohybové chodby** v oblastech krmiště musí být dostatečně široké, stejně jako pohybové chodby, a to proto, aby se mohla slabší (hierarchicky níže postavená) zvířata vyhnout agresivnějším jedincům.

Stereotypní chování

Většina stereotypií je vázána na ochuzené prostředí.

Vysvětlení:

1. Zvíře se s prostředím vyrovnává stereotypním chováním.
2. Stereotypie mohou být viditelnou známkou utrpení.
3. Jde o poměrně neškodný způsob vyplňování času.

video

Příklady stereotypního chování u zvířat

Typ chování	Druh zvířete
<i>Pohybové stereotypie</i>	
Kolébání se	Koně, lední medvědi <u>video</u>
Přecházení sem a tam	šelmy
Běhání v kruhu	Norci, hraboši
Kývání tělem	Primáti včetně člověka
<i>Orální stereotypie</i>	
Hryzáni klecí nebo kotců	Prasata, skot <u>video</u>
Okusování dřeva/klkání	koně
Stáčení jazyka a ocucávání	Skot, hlavně telata na mléčné výživě

Stereotypie jsou vyjádřením:

- Vnitřního utrpení zvířete rozumově si uvědomujícího svou frustraci nebo úzkost, nebo
- úspěšné strategie na zvládnutí následku např. nudy, nebo
- mentální poruchy vyvolané dlouhým strádáním spojeným s frustrací a úzkostí?

Stereotypie jsou adaptivním mechanismem, který vylepšuje zvířeti pocit životní pohody v neuspokojivém prostředí.

Pro welfaristy jde vždy o znamení, že něco není v pořádku!

Obohacené prostředí (environmentální enrichment)

- OMEZIT ÚZKOST – zdrojem úzkosti je pro zvíře pocit, že není v bezpečí.

Podle druhu a zkušenosti může zvíře postrádat bezpečí, když:

1. se nemůže stáhnout do **bezpečného úkrytu**,
2. chybí mu **pocit bezpečí ze společnosti** (uklidňující přítomnost jiných zvířat),
3. nenaučilo se **rozlišovat mezi reálným a jenom zdánlivým nebezpečím** (protože mu v mládí byla odepřena možnost zkoumat okolí a získávat zkušenosti).

- ODMĚNA ZA ÚSILÍ

Zvířata mají potřebu prozkoumávat a přispívat vlastním přičiněním k zlepšení kvality vlastního života – jsou ochotna se namáhat např. prozkoumávání podestýlky.

Cíl enrichmentu

- Zvýšení rozmanitosti chování,
- redukce četnosti abnormálního chování,
- rozšíření hranice nebo počtu normálních vzorců chování,
- zvýšit pozitivní využití prostředí,
- zvýšit možnost zvládnout, překlenout náročné období co nejsnadněji a nejpřirozeněji.

Druhy enrichmentu u zvířat

- **sociální** – kontaktní (pár, skupina, přechodné období, trvale)
 - nekontaktní (vizuální, hlasový)
- **pracovní** – psychologický (rébusy)
cvičení, trénink
- **fyzický** – prostředí – velikost [video](#)
vybavení – vnitřní (tyče, hračky)
vnější (zavěšené předměty)
- **senzorický** – vizuální (nahrávky, TV, obrázky)
zvukový (hudba, vokalizace)
ostatní podněty (chuť, čich. p., hmatové)
- **potravinový** – podávání krmení (frekvence, rozvrh)
typ, druh (nová, variabilita, okus, dárky)

Negativa

- zvýšené náklady,
- navýšení práce ošetřovatelů,
- zvýšení riskantního prostředí,
- nárůst variability chování u laboratorních zvířat,
- neexistuje dostatečný vědecký podklad.

Důkazy fungování enrichmentu

- behaviorální,
- psychologické,
- neurologické.

HOSPODÁŘSKÁ ZVÍŘATA

- V jakém prostoru, rozsahu může být potrava nalezena?
- Jaká je průměrná vzdálenost k dosažení potravy?
- Kolikrát denně zvíře přijímá potravu?
- Jak je průměrná doba přijímání potravy?
- Krmí se zvíře ve skupině nebo solitérně?
- Jaký smysl zvíře využívá k nalezení potravy?
- Jakým způsobem potravu zpracovává?

Pravidla bezpečnosti u enrichmentu

- nemá vyrobený enrichment nějaké ostré konce?
- nemůže se do něj zvíře zachytit končetinami nebo částí těla?
- jaká je pravděpodobnost, že zvíře věc rozbije?
- jestliže ji rozbije, rozbije se na ostré části nebo nehrozí nebezpečí?

- může zvíře zařízení/věc rozmontovat, rozebrat?
- jestliže ano, jsou rozebrané části bezpečné?
- může být věc nebo její část spolknuta, pozřena?
- je zařízení/věc vyrobeno z netoxických materiálů?
- může zvíře ohlodat, ohryzat části zařízení?
- může být zařízení adekvátně čistěno nebo sterilizováno k zabránění přenosu nemoci?

- nemůže se zvíře nějakým způsobem zamotat do zařízení?
- může zvíře použít zařízení/věc jako zbraň vůči svým druhům, ošetřovateli nebo popř. návštěvníkům?
- může zvíře použít zařízení ke zničení své ubikaci?
- může zvíře použít zařízení/věc k útěku ze své ubikace?
- může zvíře zařízení vidět?
- je zařízení snadno naplnitelné a udržovatelné?
- jsou zařízení využívající elektřinu dobře uzemněná a odizolovaná?
- neznemožní zařízení přístup ošetřovatelům nebo nebrání výhledu zvířatům?
- vyžaduje zařízení, aby ošetřovatel otevřel ubikaci?
- má zařízení co nejjednodušší technologické zpracování?

VNÍMÁNÍ BOLESTI A UTRPENÍ ZVÍŘAT

J. Webster – pět svobod nám poskytuje užitečný soubor pravidel pro vymezení a analýzu životní pohody. Většina potřeb, které jsou zde vyjmenovány však může být připsána všem druhům živočichů – není při tom zodpovězena otázka, zda určitý živočich trpí, když některá potřeba není uspokojena a jak velká je míra tohoto utrpení.

Jsou si vědoma utrpení?

Jak to můžeme poznat?

Vědomí a utrpení zvířat

Utrpení je subjektivní pocit, popisuje, jak se cítíme.

Životní pohoda druhu zvířete není určena tím, co dělá, ale tím jak se cítí. Odvození utrpení podle chování zvířete je obtížné.

Pozorování přirozeného chování zvířete nám může říci hodně o jeho fyziologických potřebách a nárocích na prostředí, ale neodkrývá, jak se cítí.

Mají zvířata vědomí?

Je si zvíře vědomo fyzických problémů...hlad, žízeň, bolest, vyčerpání?

René Descartes – základní rozdíl mezi člověkem a jinými živočichy je přítomnost myslí, vědomí.

„Cogito ergo sum- non cogitant ergo non sunt.“

Pohled na zvířata jako na automaty. Položil základ k tomu, že bylo se zvířaty zacházeno jako se zbožím, jehož hodnota je určena jeho užitečností.

V roce 1991 byly v knize **Cognitive Ethology: the Minds of other Animals** shrnuty poznatky předních zoologů a byl také učiněn jednoznačný závěr: většina autorů potvrdila sebeuvědomování u některých savců i ptáků.

Zdeněk Veselovský - uvádí, že existují nezvratné důkazy, že zvířata jsou schopna samostatného uvažování a myšlení.

Pocity se váží ke specifickým podnětům, které si můžeme jak my, tak zvířata zasadit do kontextu a jednat podle nich tak, abychom se cítili lépe.

Nálada – určitý stav mysli (např. úzkost), který nemusí být nutně spojen s určitým podnětem a ani nemusí být důvodem ke specifické akci. Pravděpodobně však pozmění odpovědi na určité vjemy po citové stránce i stránce vlastního chování.

Možné pocity u zvířat

pocity

video

emocionální škála

utrpení

neutrální pocit

slast

hlad

nasycení

lahodnost

žízeň

nasycení

horko, zima

tepelná pohoda

tepelný požitek

vyčerpání

odpočinek

požitek z fyzického
pohodlí

bolest

pohoda

smyslový požitek

nemoc

zdraví

vitalita

strach

bezpečí

Možné nálady u zvířat

nálady

negativní

pozitivní

úzkost

vzrušení

apatie

zvědavost

impotence

libido

bezmocnost

kontrola

[Video](#)

Měření behaviorálních potřeb

- **Preferenční testy** → krátkodobé (např. výběr potravy)

↓
dlouhodobé (např. volba mezi získáním potravy a odpočinkem, mezi pohodlím a společností.)

(KPT nejsou vodítkem pro zjištění síly motivace, změn motivačních priorit a promyšlenosti volby)

[video](#)

Motivační priority

Dlouhodobá verze preferenčního testu může být užitečným nástrojem pro zkoumání změn v motivačních prioritách.

Rozbor dlouhodobých motivačních priorit je dobrým a do značné míry přirozeným způsobem, jak zkoumat sílu motivace.

Ian Duncan – měřil motivaci slepic dostat se do hnízdni budky ke snesení vajíčka tak, aby k budce musely jít kruhovou chodbou, kterou se k ní ale nedostaly ani o krok blíž.

Metody k měření významu, jenž zvířata přisuzují určitým aktivitám (podmínky)

- ❑ Zvířata si musí být vědoma, čeho můžou dosáhnout a jak toho mohou dosáhnout.
- ❑ Nesmí být pokusnými podmínkami znervózněna do té míry, že ztratí schopnost se rozhodovat, např. zvíře je cvičeno, aby tlakem otevíralo dvířka, aby dosáhlo potravy. Potrava se vymění za společnost jiného zvířete, možnost bezpečí nebo sex, pak se vycvičené zvíře nemusí do odtlačování dvířek vůbec pouštět.

Stres a utrpení

Mnoho zvířat vykazuje schopnosti myšlení, které jsou méně složité než lidské, ale dost pokročilé na to, aby zvíře mohlo pociťovat **utrpení a potěšení**.

Utrpení nastává, když míra a nebo také složitost zátěže přesáhne schopnost zvířete je zvládat, anebo je zvířeti znemožněno konstruktivně jednat.

Vzorce chování spojené s frustrací

Přeskokové jednání – zvíře je vzrušeno intenzivním podnětem (střetnutí 2 samců) a je frustrováno nuceným ústupem, často se pustí do náhradní aktivity.

Kompenzační chování – zvířeti je znemožněno uskutečňovat určitou činnost určenou k uspokojení nějaké potřeby.

Stereotypní chování – může se vyvinout v jednotvárném prostředí, dlouhotrvající obsesivní řetězce zdánlivě bezúčelné aktivity. Je vykládáno jako mechanismus, kterým se zvíře vyrovnává s chronickou frustrací způsobenou jednotvárným životem.

Naučená bezmocnost – ztráta reaktivity na podněty zvířete, kterému bylo na dlouhou dobu znemožněno uskutečnit aktivitu k dosažení něčeho příjemného (př. potravy) anebo vyhnutí se bolesti (el. šok). Vymezuje stav myšlení zvířete, které se vzdalo - beznaděj.

[Video](#)
[apatie](#)